

Gárdonyi Géza:
A RISKA

Könczöl János tartozik a községnek harminc forint földbérlettel.

A termés rossz volt. Könczöl János „pöcsétet” kap, hogy három nap múlva elve-
szik mindenit.

– Se baj – mondotta a kezével legyintve –, behajtom a Riskát holnap a vásárra.

Az asszony helyesli ezt. A tehén árából lehet egy másik tehenet venni, meg a har-
minc forint is kikerült belőle. Az a másik tehén idővel csak ilyen jó tehénné nevelő-
dik, ha gondozzák.

– Lakjatok jól utoljára tejjel – mondja vacsorakor Könczölné a gyermekeinek –, hol-
nap ki tudja, kaptok-e?

A hat gyerek összenéz. A hír nem tetszik.

Másnap reggel tehát kihajtódik a Riska. Nem valami különös tehén, csak afféle
kurtaszarvú, téglaszínű kis barom. Az egyik szarva legörbült még kicsi korában, de
jó tehén, mert mindig sokat ad, és okosság dolgában sem utolsó.

És íme, most a Riska megvállik a háztól. Amint kihajtják az istállóból, megáll az
udvar közepén és bög, közben odadörgöli homlokát a kút kávájához.

– Nye te, nye – mondja János, gyöngéden rápöcögetve a botjával.

A tehén az utcáról visszafordítja a fejét a ház felé. János is visszapillant.

Ott áll az asszony az ajtóban, a gyerekek között, és törülgeti a kötényével a szemét.

– Nye te, nye, – mondja újból János, tovább indítva a tehenet.

Aztán, hogy az csendes ballagással megindul az országúton, János leveszi a kalap-
ja mellől a makra pipáját; rátöm és kicsihol; és megy a tehén után látszólag egyked-
vűen.

Útközben találkozik Gál András sógorral. Aki kereket visz a hátán a kovácshoz.

– Hová? (aggyisten!) – mondja Gál András.

– Vásárra (aggyisten!) – feleli Könczöl János.

– Vásárra-e?

– Vásárra.

– Eladja kend?

– El én.

– Aztán mér adja el kend?

– Mér? Hát azér, mer muszáj.

– Muszáj-e?

– Muszáj hát.

– Hát aztán mér muszáj?

– Hogy mér muszáj? Azér, mer nem tok fizetni.

– Nem tud kend fizetni?

– Nem ám.

– Hát aztán mér nem tud kend fizetni?

– Mér? Hát azér, mer nincs pízöm.

A tehén már jól előrehaladt. János hozzáemelinti a kalapjához a mutatóujját. És a
tehén után siet. Gál András is tovább ballag a kerékkel.

Útközben előtalálódik Kovács István is, aki a háza előtt pipázik.

– Hova? (aggyisten!) – kérdi Kovács István.

– Vásárra (aggyisten!) – felel Könczöl János megállapodva.

– Vásárra-e?

– Vásárra.

– Eladja kend?

– El hát. Persze, hogy eladom.

– Aztán mér adja el kend?

– Hogy mér adom el? Hát azért, mer muszáj.

– Muszáj-e?

– Muszáj hát.

– Hát aztán mér muszáj?

– Hogy mér muszáj? Azért, mer nem tok fizetni.

– Nem tud kend fizetni?

– Nem ám.

– Hát aztán mér nem tud kend fizetni?

– MÉR? Hát azért, mer nincs mostan pízöm.

Még három emberrel elmondódik így a párbeszéd, azután Könczöl János kikerkezik a faluból.

A falu végén dombra megy az út. A Riska megáll a domb tetején és visszafordítja a fejét háromszor is, jobbról-balról.

– Nye te, nye – mondja Könczöl János, megütögetve botjával.

A tehén előrenyújtja a nyakát és bög.

– Ne bögj Riska – mondja Könczöl János szelídebben – lehet, hogy jobb gazdád lesz, mint én voltam.

A Riska még mindig nem bögte el a bögni valóját. Ráfordítja nagy fekete okos szemét Jánosra. Bizony megszólal még ez a barom-állat, ha sokat beszél vele az ember.

És mérgesen rácsapkod.

Déltájban hintó-robogás hallatszik az országúton. János meg sem fordul. Ismeri a robogásáról a hintót. Az uraság hintója a faluból. Félrehajtja az útból egy kissé a tehenet, és ballagdál utána nyugodtan.

Csakugyan az uraság jön.

Megállítja a hintót.

– Hová, János?

– A vásárra, nagyságos uram.

– Miért adod el a tehenedet?

– Nem tudok fizetni.

– Mit gondolsz, mennyit kapsz érte?

– Nem tudom.

– Hetven forintot?

– Talán annyit kapok.

– Hát a gyerekeknek mi lesz?

– Lesz, ami lesz – nyögi János.

– Tudod mit – megveszem én annyiért a tehenedet.

– Mennyiért, nagyságos uram?
– Hetven forintért.
– Annyiért nem adom, nagyságos uram.
– Hát mennyiért?
– Kapok én azért nyolcvanát is. Nagyon jó állat.
– Hát megadom a nyolcvanát.
Az uraság belenyúl a bugyellárisba.
A tehén legel.
János ránéz a tehenre és a fejét vakargatja.
– Nagyságos uram – mondja –, kapok én ezért többet a vásáron.
– No jó, hát még tíz forinttal megszerzem. Itt a pénz.
– Ne bógj – mondja János, botot emelve a tehenre –, nem akar elválni tőlünk ez a pára, mink neveltük szegényt. Megér ez száz pengőt is, nagyságos uram.
– No, annyit nem ér, János, de én hát azt is megadom, csak azért, mert gyerek-pajtások voltunk, hallod, hát itt a pénz, fogd.
János még mindig nem nyúl a pénz után.
Csak vakargatja a fejét, hol elől, hol hátul. Nézi a tehenet, amely legel is, bóg is az országút zöldjén; s rájok pillog bánatos fekete szemével.
– Százhuszon alul nem adom – nyögi végre elhatározottan.
Az uraság egyet gondol. Kivesz még húsz forintot a tárcájából.
János ezt látva kimelegszik.
– Nem adom – mondja –, nem lehet.
– No, ha nem adod – felel az uraság –, majd a vásáron találkozunk.
Könczöl János azonban nem megy a vásárra.
Visszafordítja a tehenet, és ballagdál utána csöndesen hazafelé.
Este van, mikorra hazaér.
A gyerekek örömkialtásokkal ugrálják körül, és behajtják az istállóba.
– No? – kérdi az asszony – nem tudtad eladni?
– Tudtam volna – feleli János letéve a tarisznyát a válláról.
– Mennyiért kérték?
– Mit gondolsz?
– Hatvanért.
– Többért.
– Hetvenért.
– Hohó!
– Nyolcvanért.
– Még feljebb!
– Százért?
– Micsoda? De bizony – mondja Könczöl elégedetten –, még talán százötvenet is megadtak volna a Riskáért.
A gyerekek zsvajgása behallatszik az udvarról: „Riska, Riska! Jó estét, Riska! Itt a kenyerem, Riska, neked adom!”
– Gyere, no – mondja János az asszonynak –, nézzük meg mink is a Riskát.